

Transverzala

potopisni roman

Jakob J. Kenda

Edinost, sreča, sprava

Za te poti imamo toliko poimenovanj. Američani jim pravijo long trails, dolge poti, in Francozi grandes randonnées, vélike ture. Značilen izdelek nemške kovačije besed je Fernwanderwege in kot po njenem vzoru so spravili skupaj poimenovanje za evropske long-distance trails, 'dolgorazdaljne' poti. Pri nas jim pravimo transverzale.

Vsaka od transverzal je nekaj čisto svojega. Ena je romarska, druga je bila nekdanj trgovska, tretja je planinska. Najbolj priljubljene so izjemno družabne, na kakšni manj znani dolge dni ne srečaš žive duše. Nekatere so označene od začetka do konca, na nekaterih si moraš vsaj na kakšnem odseku utreti stezo kar sam. A ob vseh razlikah imajo te dolge poti nekaj bistvenih skupnih lastnosti. Najbolj očitna je seveda tale: res so dolge. Vsi, ki so kakšno prehodili, se strinjajo, da je ravno v tem njihov smisel. Prava transverzala zahteva vsaj krepek mesec hoda, raje dva. Le s tem lahko pohodniku da, kar je zanj najbolj pomembno. Mu recimo razkrije resnično podobo dežele, po kateri se vije, skrito za stereotipi o njej. Morda se mu celo pomaga postaviti na noge, potem ko se mu je kaj grdo zalomilo. Ali pa ga navadi preproščine pohodniškega življenja, da začne v njem resnično uživati. Takšne in še mnoge druge velike reči ti lahko da prava transverzala.

Izmed manj očitnih skupnih lastnosti takšnih transverzal je ena najpomembnejših ta, da zblížujejo. V splošnem vse na isti način: pohodnika zližejo z deželo, po kateri gre pot, z njenimi ljudmi. A zblížujejo tudi vsaka na svoj način. Apalaška s svojimi 3500 kilometri povezuje ameriški jug in sever, ki se še vedno nista spravila z medsebojnimi razlikami. Via Francigena, ki gre iz Canterburyja do Rima, povezuje bregova, na katerih sta stoletja dolgo dve cerkvi. In obratno. Neprijetno je, da tistih 'dolgorazdaljnih' poti po Evropi prek kakšne njenih dežel nikakor niso uspeli speljati, ne-

prijetno je, da celo na vzpostavljenih odsekih marsikje propadajo. S tem namigujejo, da se evropske povezave kje sploh niso zares vzpostavile, da kje postajajo šibke.

Znotraj že tako majhnega evropskega kontinenta je še manjša zaplata sveta, slovenska, in tu smo glede takšnega povezovanja zelo zagnani. Za razliko od mnogih drugih držav Evrope, izmed katerih ima največja komaj za odstotek svetovnega prebivalstva, se mi namreč svoje majhnosti precej bolje zavedamo. Zato tudi zlovoljno prhnemo, če se katera od drugih evropskih zaplat začne repenčiti, da bi bila rada spet velika. Majhna zaplata, si mislimo, lahko postane spet velika samo na račun drugih, kot je bila kakšna nekdanj velika na naš račun. Ti časi, kar se nas tiče, so še kako mimo.

In sploh: ker smo s tako razgibanega konca sveta, smo od nekdanj navdušeni nad vsemi mogočimi oblikami razgibanja. Tako zelo navdušeni, da zanemarljivemu številu navkljub kar pogosto uspemo biti čisto v vrhu mnogih fizikalnih panog. Na to smo seveda grozno ponosni in s takšnimi dosežki si naredimo v širnem svetu še malo reklame. Ampak pri našem veselju do razgibanja je daleč največ vredno tole: ena njegovih najbolj priljubljenih panog je na tem koncu sveta takšna, da pri njej ne tekmuješ z nikomer, razen morda s samim sabo.

Tako ni čudno, da z veseljem pograbimo vsako mednarodno pobudo za vzpostavitev kakšne transverzale. Že desetletja preden smo bili uradno del Evropske unije, smo sodelovali pri evropskih 'dolgorazdaljnih' poteh. Po osamosvojitvi leta 1991, ko nismo več imeli oblasti, ki je bila proti vsem romarskim rečem, smo spet vzpostavili razne variante Camina, ki so bile v katerem od preteklih stoletij del evropske mreže te razvejane poti. V zadnjem času smo se pridružili tudi kakšnemu bolj gornškemu mednarodnemu projektu, kakršen je Via Alpina, katere najdaljša pot napravi okoli 2400 kilometrov po krivini Alp od Monaka do Trsta. In delali smo še na kakšnem planinskem projektu, ki nikakor noče zares zaživeti. Tak je Via Dinarica, katere trasa naj bi šla po najpomembnejših grebenih in vrhovih Dinaridov od Slovenije do Albanije.

Glede takšnega povezovanja se torej o nas ne more reči drugega, kot da smo res prima in super. Konec koncev smo celo za besedilo svoje himne izbrali ravno tisti del Prešernove *Zdravljice*, ki govori o mednarodni slogi: Živé naj vsi naródi, / ki hrepené dočakat' dan, / da koder sonce hodi, / prepír iz svéta bo pregnan ... Toda precej manj prima in super nam gre od rok nekaj, o čemer le peščico verzov stran govori taista pesem: Edinost, sreča, sprava / k nam naj nazaj se vrnejo. Vsaj dve stoletji sta očitno minili, odkar so ti ideali zapustili to deželo; Prešeren jih je pogrešal že v prvi polovici 19. stoletja. In vsekakor ostajajo za nas težko dosegljivi tudi danes.

Edinosti smo resda vsaj občasno sposobni, celo v osupljivi meri. Kot na plebiscitu leta 1990, ko nas je skoraj devdeset odstotkov glasovalo za odcepitev od bratomorno nastrojenih jugoslovanskih republik in s tem za demokracijo in za Evropo. Toda kakšne trajne sloge nismo zmožni, sploh pa imamo težave s spravo in srečo. Glede slednje se v domačih anketah običajno opredelimo za mlačnih sedem od deset, in če se kakšno leto tak indeks dvigne za desetinko ali dve, mediji že radostno oznanjajo porast sreče. Podobni so rezultati mednarodnih anket, kjer se med okoli 150 deželami tega sveta umeščamo na medlo 40. do 60. mesto. Tik ob nas so na takšnih lestvicah Uzbekistan in Kosovo, Nikaragva in Tajska, Belorusija in Libija. Ker imajo navedene dežele mnogo večje težave od naših, taka umestitev kaže, da srečo odganjamo od sebe v precejšnji meri sami, s podcenjujočim videnjem svojega dejanskega položaja. In podobno zna biti s spravo. Ta naš razdor je vendar tako star, da bi moral biti že davno pod rušo. Neredkim se zato rada utrne misel, da ga imamo priklopljenega na aparate v nekih izrazito neprijetnih globinah svoje kolektivne psihe. A najsi je ta pradačni razdor še kako živ ali ga umetno vzdržujemo pri življenju, nam vsekakor močno škodi.

Kdo bi torej menil, da bi nam zelo prav prišla kakšna domača pot, ki bi bila čisto prava transverzala. Ta v dveh mesecih prvoosebne, fizične stika pohodnika vsekakor poveže s svojo deželo in ljudmi. Po izkušnjah tudi ne gre drugače, kot da ga navda s srečo, ki po koncu poti tudi ne poide. In ne nazadnje iz transverzalca brez dvoma izbrise morebitno nagnjenje k nepotrebnim sporom.

Tako ne preseneča, da je bila prav takšna pot po rodni grudi predlagana že leta 1951. Iz sicer zelo skicoznega predloga njene trase je vseeno razvidno, da bi slehernik zanjo potreboval ravno blizu dva meseca. Predlagana slovenska transverzala naj bi bila nadalje planinska, torej bi črpala iz morda najbolj imenitne tradicije pohodništva v teh krajih. Bila bi tudi nekaj čisto posebnega, kajti ni druge prave dolge poti, ki bi bila krožna. Kot takšna bi bila že po svoji formi združevalna in kot takšna bi bila to pot brez začetka in brez konca. Kar ima nekaj naravnost metafizičnih implikacij, v katere pa se nerazdružljivo vpenjajo nič manj navdušujoče tostranske posledice. Recimo ta, da bi takšno veliko turo lahko začel na kateri koli njeni točki

in v kateri koli smeri, a bi nazadnje spet prispel na svoje izhodišče. Da bi lahko nanjo celo krenil od doma in bi domu nato ves čas hodil naproti.

Ta krasni predlog so v tistem povojnem času takoj in z veseljem pograbili in zato je Transverzali sprva kazalo zelo dobro. V komaj dveh letih, do 1953, se je že vila čez Pohorje in koroške hribe, Kamniško-Savinjske Alpe in Karavanke ter po Julijcih. A južno od teh se je začelo zati-kati. Odsek od Porezna do Nanosa so tja do šestdesetih le vzpostavili, čeprav nikakor zadovoljivo. Od Nanosa dalje, komaj na prvi tretjini kroga, pa se je zagon ustavil.

Ko je ideja prave, krožne in združevalne Transverzale že pred leti vzbudila moje zanimanje, sem se seveda spraševal, zakaj je niso izvedli do konca. Zamisel je vendar tako sijajna, celo pomembna, da bi jo bilo nujno udejanjiti. So jih ustavile kakšne napake v izvedbi? Če bi ugotovil, ktere: bi se jim dalo izogniti? Ali pa so bili tam v petdesetih soočeni s kakšnimi nepremostljivimi preprekami? Morda bi se jih zdaj dalo zaobiti. Če seveda sploh še obstajajo.

Ko sem še kot študent začel raziskovati, kaj je onemogočilo krožno Transverzalo, sem spoznal enega izmed tistih, ki so sodelovali pri njeni stari polovici. Gospoda X. Vsaj po njegovem je bila poglavitna težava oblast, ki smo jo imeli od konca druge svetovne vojne do osamosvojitve. Ti ljudje, je pravil, nikakor niso dovolili, da bi se pot od Nanosa nadaljevala čez Kočevsko. Iz mnogih razlogov, a med drugim zato, ker je Kočevsko postalo simbol tistih brezen, v katerih so bile tiste kosti. Zato naj bi oblast takrat snovalcem Transverzale namignila, da bi bilo zanje mnogo bolje, če traso z Nanosa speljejo do morja in jo tam končajo. S tem naj bi slovenska vélika tura tudi proslavila, da se je ravno takrat končno določil še manjkajoči, problematični del meje z Italijo. In zato je na koncu speljana povsem nelogično, gre točno ob tistem, leta 1954 določ-

Roman *Transverzala* in *Vodnik po Transverzali* lahko s popustom in brezplačno poštnino naročite na spletni strani www.transverzala.si

nem delu meje, po izrazito neplaninskem svetu, in konča v morju.

Sčasoma se je izkazalo, da obstaja cel niz medsebojno povezanih dejavnikov, ki so ustavili projekt in jih je zelo dobro poznati. Ne samo v izogib napakam in oviram, v njih se je zrcalila tudi kakšna zelo zanimiva lastnost te dežele in njenih ljudi. A ob vseh okoliščinah, zaradi katerih Transverzala nikdar ni postala prava transverzala, sem šele čisto proti koncu priprav nanjo spoznal, kako nujno bi jo bilo kot takšno res čim prej vzpostaviti. Tisti slabi polovici, ki jo imamo, ne gre najbolje. Priljubljene transverzale, najsi bodo romarske, planinske ali splošno pohodniške, od šestdesetih dalje vsako desetletje prehodi dvakrat več ljudi kot v prejšnjem. Na polovični Transverzali je to vsaj deloma veljalo samo za sedemdeseta: v šestdesetih je bilo zabeleženih okoli 900 planincev, ki so jo prehodili v celoti, v sedemdesetih 1600. A v osemdesetih in devetdesetih se ta bistveni kazalec živosti poti ni več kaj dosti dvigoval, v prvem desetletju tega stoletja je začel drseti navzdol in v drugem je bil njegov zdrsr dramatičen. Zanimanje za našo veliko turo je v zadnjem desetletju padlo celo pod nivo sedemdesetih. Pametno bi bilo torej kaj ukreniti. Včeraj.

In ni je res nepremostljive ovire, ki bi to preprečevala. Že več kot dvajset let je recimo, odkar smo na Kočevskem in drugod odprli prej zaprta območja in tudi po tistih koncih so se od takrat razrasle označene poti.

Priprave

Da se postavijo na noge, da shodijo, vzame čas. A potem še dosti več časa vzame, da se zares naučijo hoditi, kajti hoja je samo na prvi pogled nekaj preprostega. Še dobro, da so tako narejeni, da ne moreš, da jim ne bi pomagal. Tiste široko razprte oči, čisto drobna dlan, ki se plaho stegne k tvoji, ki se te potem tako oprime. In ko jim pomagaš narediti prve korake, si pečen. Tiste široko razprte oči

si s tem tako osrečil, zdaj te gledajo z brezkompromisno ljubeznijo.

Toda kakšen nauk v zvezi s hojo je zahteven, zato takšne oči včasih potrebujejo močno spodbudo. Recimo tako, kakršne je bil deležen mulo na našem prvem skupnem večdnevem pohodu po prijaznem sredogorju, pri prečenju glavnega grebena Pohorja. Če ti otrok pri sedmih letih na taki turi najde dovolj energije, da se začne metati po tleh, da ne more naprej, se mu moraš zazreti v oči in mu iskrenega obraza reči: »Razumem. Če ne gre, ne gre. Midva z Lučko bova šla naprej do koč, kjer imajo tiste noro dobre pohorske omlete. Ti pa kar sédi na kakšen štor in počakaj na medveda. Boš videl, tako je velik, da take majčkene pospravi en dva tri. Skoraj ne boli.«

Jasno, potem vsi trije in celo nenavadno hitro sedite v prej omenjeni koči, vsak za svojim krožnikom slastne sreče. A še lepše pri tem je, da iz tega kasneje zraste celo vzporedno medvedje veselje. Ti kosmatinci se začnejo smukati okoli vas, kamor koli greste in kakršne koli težave že imate. Kot tistega dne na Transverzali, ko je Lučki šlo vse narobe. Kar nekaj se je ves dan spotikala, noge so se vlekle vsaj kilometer za njo in nazadnje se je še neki ptič kot zanašič pokakal nanjo. Ko smo se ustavili za malico, so tako na topljeni sir kapljale debele solze obupa.

»A poznaš tisto, oči,« je takrat rekel Aljaž, »ko medved šiba skozi gozd?«

»Ne,« sem z zanimanjem dvignil pogled. »Zakaj pa šiba?«

»Tako je razburjen! Nujno mora nekaj komu povedati. In potem zagleda lisico.

'Ej, lisica! Lisica! A si jo videla?!' zavpije medved čisto iz sebe. 'Koga? A njo?!' reče lisica. 'Ja! A si jo videla?!' 'Ne! Nisem! Tale Lučka je pa res hitra, a ne?'«

Trenutek tišine, dva. Potem nisi vedel, ali se joka ali smeje, samo planila mu je v objem. In naprej je šla tako zelo vzravnano.

Medvedje recimo tudi niso bili daleč, ko sta pred leti godla, zakaj

moramo kar naprej jesti ribe. Včeraj losos, danes te skuše in v vrečah s hrano je še tunina! Nazadnje sem zavzdihnil.

»Prav,« sem izjavil, »nalašč vaju pitam z ribami, sploh s tem lososom in tunino. Jasno, to so drage ribe, gotovo jih nisem kupil, ker bi vama rad naredil veselje, nekaj imam za bregom.«

Trenutek ali dva sta sumničavo zrla vame; ta oči ima res dostikrat kaj za bregom.

»No,« sem potem nadaljeval, »pride recimo ponoči v naš tabor medved, se postavi pred moj šotor in zarjove: 'Lačen!' Kaj mu bom rekel? 'Jaz sem ko žilasto staro kljuse.' In bom pokazal na vajin šotor: 'Ne bi raje nežnega sušija?'«

A še bolj kot vzporedno veselje medvedov je lepo, v kaj so zrasle tiste njune široko razprte oči. Ko je začelo kazati, da se bo leta 2019 vse postavilo tako, da bi lahko prehodil Transverzalo, sem brž pograbil priliko. Pospesili smo priprave in hkrati s tem preskušali te in one poti, da bi našli najboljše variante za traso. Pri tem sem večkrat zanašič pustil, da nas ujame tema. Toliko ti pomaga, ko imaš za sabo že kakšnih 40 kilometrov, toliko lažje jih je v temi prehoditi še kakšnih 20. In toliko te nauči, ta tema. Kot recimo na krožni Roški poti, na katero smo kljub njenih 63 kilometrov dolžine in 1700 metrov skupnega vzpona nalašč krenili šele ob enajstih dopoldan. Tam proti njenemu koncu, ko smo se že skoraj prebili skozi gozd, po katerem lomastijo čisto pravi medvedi in tudi druge sijajne in strašne živali, tam proti koncu Roške poti, ob enajstih ponoči, v trdi temi, dve uri preden smo bili spet na izhodišču dolgega kroga, me je spreletelo, da sem se ustavil in se zasukal proti soju njenih čelnih svetilk.

»Ej, a je vaju kaj strah?« sem zaklical.

»Zakaj?« se je začudil Aljaž, ko se je ustavil ob meni.

»Seveda ne,« je rekla Lučka za njim. »Saj sva vendar s tabo, oči.«

Jasno, da sem potem do konca Roške bolj lebdel kot hodil. Ampak

kljub temu sem bil še bolj navdušen nad tem, kakšne poti prehodita brez večjih težav in česa vsega ju je vsa ta hoja naučila. Recimo tega, kako se postaviti zase.

*

Sklonjeni nad mizo, pregrnjeno z zemljevidi, na katerih brni razna elektronika s pohodniškimi programi in aplikacijami, smo že skoraj pri kraju: vzpostavili smo delovno traso celotne krožne Transverzale. Marsikatero praktikalijo in tehnikalijo bo torej treba opraviti še sproti, tudi kakšen posebej trmast del poti je še vedno odprt. A v splošnem je to to in zdaj se končno da z zapletenimi preračunavanji dovolj točno oceniti, koliko bo celoten krog dolg. Blizu 1200 kilometrov, izračuna Aljaž, in pazita to, doda, skupnega vzpona bo za 70 kilometrov! Jasno, še pravijo Aljaževe številke, Transverzala je ena bolj poskočnih transverzal. Na isti dolžini ima kakšna precej bolj znana planinska, recimo Pot pacifiškega grebena, komaj pol toliko vzpona. In najbolj znana veja Camina od francoskega mesteca Saint-Jean-Pied-de-Port do galicijskega rta Fisterra ima na kilometer komaj tretjino povprečnega vzpona na naši dolgi poti.

»Kaj takega,« ima nazadnje Aljaž v rokavu še en izračun, »a uganeta, kolikokrat bi se morali vzpeti na Everest, da bi napravili toliko vzpona, kot ga je na Transverzali? Osemkrat! Osemkrat bi se morali vzpeti na Everest, in to ne iz baznega tabora, kar lepo z nivoja morja!«

Seveda sta tudi otroka navdušena nad temi veličastnimi številkami. A obenem ob njihovi veličini postajata vse bolj sumničava. Sploh Lučka me opazuje zelo preiskujoče.

»A lahko izračunaš še to,« reče Aljažu, zazrta vame, »koliko bi torej Transverzala vzela časa?«

»Po katerih merilih?«

»Pri teh razdaljah? Z dvanajstimi kilogrami na hrbtu, oči celo s petnajstimi? Po merilih za invalide!«

»Torej po nemških ...« resnobno pokima poba.

»Hej,« se namrščim ob tem, »nemški planinci so invalidi, ali kaj?« A od Aljaža zdaj ni pričakovati odziva. V očeh mu že plešejo številke, pognale so se v pravo četvorko.

»Nemška merila so najbolj mila,« odkima nazadnje. »In po njih bo cela pot trajala 670 ur, kar je pri dvanajstih na dan ... skoraj dva meseca. Z običajnim dnevom počitka na teden gotovo dva meseca, raje kakšen teden več.«

Otroka me nekaj časa gledata.

»Ampak, oči,« se nazadnje oglasi Lučka, »kako pa si ti to mislil? Da bova midva z Aljažem vse počitnice samo hodila, ali kaj?«

»Uf,« se naredim, da me je ob tem vprašanju nekaj zaskrbelo, »to bi morali hoditi zelo hitro. Mislim, vidva imata za tak tempo gotovo dovolj kondicije, jaz pa dvomim. Bomo le imeli zelo veliko dela na poti s traso, saj vidita. In kje bo tudi treba prehoditi več variant, da vidimo, kaj bolje deluje. In tako dalje. Jaz dosti prej kot v treh mesecih take poti najbrž ne bom zmogel.«

Otrokoma je seveda prav vseeno, česa jaz ne bom zmogel. Že tisto z dvema mesecema je bilo zanju čisto nesprejemljivo, tole s tremi pa je dobesedno noro!

»Jasno, še pravijo Aljaževe številke, Transverzala je ena bolj poskočnih transverzal. Na isti dolžini ima kakšna precej bolj znana planinska, recimo Pot pacifiškega grebena, komaj pol toliko vzpona.«

»Aha,« nazadnje reče Lučka z glasom, v katerem je čutiti, kako na plano lezejo kremplji. »In kako naj bi midva prišla do časa, da bi s tabo tri mesece hodila po hribih?«

»Oh, saj vesta,« prostodušno skomignem, »že počitnic imata dva meseca, potem pa bi še kakšen mesec malo špricala šolo.«

Ta izjava je za moja otroka tako absurdna, da nemudoma razelektri ozračje. Jasno, to je tako, kot če bi Harryju rekel, da lahko na Bradavičarko kar pozabi. Ne, še bolj noro je: kot če bi to rekel Hermioni!

»Saj veš, da greva midva rada s tabo,« mi nazadnje, ko se neha smejeti in si obriše oči, zagotovi Lučka. »S tabo bi šla dva kroga Transverzale, tudi tri! Ampak celo tega si ne moreva privoščiti, da bi za to zapravila vse počitnice. Samo dva meseca jih je in midva imava poleti toliko obveznosti.«

»Prosim?«

»Ja. Za en teden z bratranci na Roglo, za en teden z eno babi v Loško dolino in zato najmanj za en teden potem še k drugi. In mami sva obljubila, da bova kdaj šla z njo na Ljubljansko barje namočiti noge v jarke. In vem, da ti to težko razumeš, ker si od jutra do večera samo za računalnikom. Ampak nekateri imamo tudi družabno življenje, in zanj je treba skrbeti, sicer ga hitro ni več. Zato moram poleti nujno s prijateljicami v center, vsaj dvakrat, pa v trgovine ...«

»Ja, jaz imam tudi družabno življenje, nujno moram poleti s prijatelji v kino! S prijatelji in s kokicami!«

Aljaž podpre petico.

Seveda se spisec vsega tako nujnega še nadaljuje. In seveda meni to povsem ustreza. Jasno, da sta moja otroka krasna družba, a obenem predstavljata dodatne skrbi, sploh v okolju, v katerem je precej več izzivov kot v našem planiranem naselju na barjanskem robu Ljubljane. In čeprav sta krasna družba, je pač tako, da ima človek tudi potrebo po nekaj samoti. Da bi bil krepka dva meseca v hribih, ki so idealni za malo miru, in od tega niti kakšen dan sam, bi bilo res neumno. Sploh pa je Transverzala projekt, sem si rekel, za katerega bi bilo zelo dobro, če bi z mano vsaj nekaj časa hodili ljudje, ki jim je ta zaplata tuja. Kajti kot pravi dobra stara komparativistična metoda, lahko svoje zares razumeš samo v primerjavi s tujim.

Ampak vsega tega dvanajst- in petnajstletnemu otroku, naj sta še tako super, kajpak ne razlagaš. Tudi zato, da se naučita postaviti zase. Tako smo nazadnje prišli do

dogovora, ki je bil za vse najbolj pravi: da bo naša skupna pot trajala štiri tedne. In seveda smo potem še malo preračunavali, ker to radi počnemo. V teh štirih tednih, upošteva vse mogoče, vključno s tistimi praktikalijami in tehnikalijami, je potegnil črto Aljaž, bomo verjetno prišli čez Primorsko, Notranjsko in Dolenjsko do Krškega.

Šele ob takšnem sporazumu je zraven pristopila tudi Mateja. Prav zabavno je bilo, kako se je do tega trenutka znala zlititi z ozadjem, če je beseda samo nanesa na Transverzalo. Da ja ne bi kdo računal na njeno družbo pri tem sitnem lazenju v strmine, sploh s tolikšnim bremenom na ramah in v poletni vročini! A kljub temu se je vsakič, ko smo se z otrokoma med pripravami kam namenili, v junjih nahrbtnikih kot po čudežu znašel kakšen poseben priboljšek, dodaten vložek ali obliž, celo bankovec. Tako in še kako drugače je namreč dala vedeti, da je za otroka takšno razgibavanje tako rekoč življenjskega pomena in vredno vsakršne podpore. Ki jo je ponudila tudi zdaj.

»Imeli boste takšno pohodniško mamico, da si boljše ne bi mogli želeli, čisto pravo mamico,« je obljubila. »Saj to vesta, kaj je pohodniška mamica, a ne?«

Seveda sta vedela in Aljaž je najbolj pohitel pokazati, kako obvlada: »Pohodniška mamica te kdaj pride pogledati, pripelje ti kaj, česar se v manjših krajih ne dobi. Zmeraj ve, kje si, zato ti lahko priskoči na pomoč, če gre kaj narobe. Ali pa vsaj ve povedati pristojnim, kje bi se našlo tvoje ostanke.«

Mateja se mu je nasmejala, potem se je obrnila k meni.

»Kaj pa preostalo, boš prehodil kar sam?«

»Kakšen kos gotovo,« sem odvrnil. »Vsaj kakšnega pa ... Saj veš, ameriškim prijateljem sem že lani obljubljal, da jih bom peljal po naših hribih.«

Od doma

Pred vsakim daljšim odsekom poti smo z otrokoma še enkrat predebatirali njegov potek in desetine drugih njegovih vidikov. Toda ko smo po dolgih pripravah krenili od doma, se nam ni dalo še enkrat razpravljati o pristopni poti, ki smo jo iz Ljubljane začrtali do Transverzale, niti o trasi stare polovice južno od Julijcev, ki smo jo morali nujno popravi-

Tu te pot ziblje dalje. Na tem hribovju imaš namreč včasih res občutek, da si v krajinskem parku, kar naj bi Polhograjci bili. A spet drugje se žal niso uspeli obraniti pred pozidavo, in počutiš se, kot bi zataval nazaj med mestne vile, le da je kakšna še bolj bahata od ljubljanskih.

ti. To bomo pustili za kasneje, smo sklenili. Zdaj se moramo osredotočiti na to, ali ima uvod, kot smo si ga zastavili, res tako krasno dramsko gradnjo? Je dejansko tako super začeti z domačega praga in potem tam na koncu ljubljanske pristopne poti, pod vrhom polhograjskega Tošča, zaviti levo v krog Transverzale, v krog, ki gre nato prek Žirovskega in Idrijskega in naprej proti jugu?

Začetek se nam je vsekakor zdel prav svečan. Mogoče zato, ker smo bili tako brezhibno opremljeni in je bil marsikateri kos otroške oprave čisto nov. Ali pa so začetku dajali takšno težo naši nahrbtniki? Morda je bilo svečano, ker smo se na najbolj osebni način, peš, lahko poslovili od mesta, ki ga imamo radi. Od poti, po katerih sta otroka hodila v vrtec in v šolo in v glasbeno. Od znanih ulic, ob katerih živijo njihuni prijatelji, ki so še spali. Od Botaničnega vrta, ki so ga pred kratkim odprli še na drugo stran, tako da imamo zdaj prek njega in novega prulskega mostu precej prijetnejši in krajši prehod do središča mesta. Od stare Ljubljane, ki je kakor muzej, a takšen, da se že navsezgodaj prebujajo v še en živahen dan glavne turistične sezone. In kot bi šli na kakšno proslavo, je bilo gotovo tudi zato, ker smo bili najprej namenjeni k Prešernovemu spomeniku. Ljubljanska pristopna pot se kajpak začneja spred njega, kajti Prešeren stoji na začetku marsičesa, kar določa to zaplato in njene ljudi.

Obenem te uvodni del poti, če jo začneš iz Ljubljane in potem pod Toščem zaviješ levo v krog Transverzale, nežno ziblje med urbanim in naravnim. Naša prestolnica je majhna in vanjo z vseh koncev segajo jeziki podeželja, tudi hribovskega. Z vzhoda pride dolenjsko hribovje z Golovcem in grajskim gričem vse do malega starega mestnega jedra s Prešernovim spomenikom. Komaj dve kratki ulici vzhodneje pa si v parku Tivoli in nekaj korakov zatem se vzpenjaš čez zaobljene vrhove Rožnika. Temu spet sledi nekaj mesta okoli Dravelj, a to je zelo zelena četrt, ki ima celo kakšen bajer in vsekakor mnogo sprehajalnih poti. Najmanj prijetno, cestno, je nato predmestje Podutika, vendar tu samo nekajkrat prestaviš noge in že si na prvih polhograjskih bregovih.

Tu te pot ziblje dalje. Na tem hribovju imaš namreč včasih res občutek, da si v krajinskem parku, kar naj bi Polhograjci bili. A spet drugje se žal niso uspeli obraniti pred pozidavo, in počutiš se, kot bi zataval nazaj med mestne vile, le da je kakšna še bolj

bahata od ljubljanskih. Ob poti naletiš tudi na prava mala naselja počitniških hiš, in iz kakšne se že v dopoldanski uri sliši narodnjaške posnemovalce turbofolka in prisiljeno radostno nazdravljanje zajetnih glasov. Toda zmeraj bolj prevladujejo pašniki in travniki in gozdovi. Na izpostavljenih grebenih se stiskajo vasice, še višje se samotne hribovske kmetije kot s kremplji držijo hudih vesin. In tu so prvi pravi vršički planinskega sveta, kakršen je Tošč, nekateri tako priljubljeni, da imajo svoja društva ljubiteljev in jih Transverzala zagotovo ne sme zgrešiti.

Ostanki mestnega se prek Polhograjcev počasi porazgubijo, a šele na Žirovskem si nato na pravem podeželju, katerega vršni predeli in strmine so naravnost očarljivo ohranjeni. V samih Žireh pot seveda spet zaniha k urbanemu in tudi po visoki planoti pred Idrijo so se namnožile hiše, ki bi morale stati v dolini, kjer imajo njihovi lastniki delo. Toda po Idriji kar brž postane zelo samotno in začenjajo kopneti še podeželske sledi človeka. Nekaj ostankov industrijske dediščine, nato samo sem in tja kakšna osamljena kmetija ali zaselek, po Mrzli Rupci skoraj za dan hoda daleč ne živi nihče: to je Trnovski gozd, prvi pravi gozd na poti, globok, da se kakšnega zakotja ni še nikdar dotaknila človeška roka, poln suhih škrapelj in grap in vrtač, odljudnih vrhov in tako samotnih pečin, da na njih gnezdijo planinski orli.

Pot po ljubljanski pristopni in nato po Transverzali v smeri proti urinemu kazalcu te torej zaziblje iz urbanega v skoraj popolno divjino. Krasen uvod. A še toliko bolj interesanten je, ker je pot že od začetka posuta z zgodovino in naravnimi ter kulturnimi biseri. Izmed slednjih so mnogi sakralni. Tik preden se spust s Tošča zravna, ko prideš iz gozda na tisto tako zelo slovensko senošet, pod sabo zagledaš cerkev svete Jedert: vsa našpičena in čemeča na bregu te takoj spomni na Jedrt iz *Pekarne Mišmaš*. Med malimi naravnimi dra-

gocenostmi pa so mnoge kot ljudje teh krajev neformalne, kot ljudje teh krajev naklonjene mimoidočemu. Kakor tista samotna klop sredi travnatega grebena, nad katero se tako zaščitniško sklanja breza, da ju preprosto ne moreš zgrešiti. Tista klop z razgledom v osrčje Škofjeloških hribov, ki je v vsaki svetlobi in vremenu drugačen, a vedno tak, da te za lep čas posadi predse. In koliko je zgodovinskih spomenikov. Mednje konec koncev spada tudi Pasja ravan, ki je bila nekdanj s 1029 metri najvišji vrh Polhograjcev, a je zdaj njihov prvak Tošč s 1021 metri. Vrh Pasje ravni je namreč Jugoslovanska ljudska armada preprosto zravnila in s tem znižala za devet metrov, da je nanj postavila raketno bazo. Časi so zdaj očitno prijetnejši, saj danes na vršni goljavi čemi miroljuben vremenski radar. Na Žirovskem pa je podobno zanimiv zgodovinski ostanek Rupnikova linija. Tako lahko recimo pomalicaš ob pomenljivo ohranjenem bunkerju, ki je bil del jugoslovanskih obrambnih položajev pred drugo svetovno vojno, zgrajenih po vzoru francoske Maginotove linije. Velikemu vložku v obe liniji navkljub sta se kot ovira nasprotnikovi vojski izkazali za povsem nesmiselni in zato se je lahko Rupnikova vsaj ponekod tako ohranila.

Ta začetni odsek od urbanega k divjemu, posut s toliko malih zgodovinskih, kulturnih in naravnih dragocenosti, traja kar nekaj dni. Naš prvi dan na poti pa je bil še zelo dramatičen. Uresničila se je namreč vremenska napoved, ki je nad našimi kraji predvidela še posebej spektakularen trk dveh nevihtnih celic in s tem zelo visoko verjetnost močnih nalivov in neviht.

»Izvrstno,« sem si pomel roke pred Prešernovim spomenikom, zadržt v buhteče nebo nad njegovo glavo. »Že kar na začetku bomo lahko izkazali eno najpomembnejših lastnosti pravega transverzalca: sladek je, a ni iz sladkorja!«

Nesporno sladki smo imeli res že dopoldan priliko dokazati, da nismo

iz sladkorja. Na Rožniku smo bili še suhi, a že v Dravljah je začelo rosljati in kmalu je lilo in potem je še malo treskalo. Toda vse to nas čisto nič ni načelo in tudi dolgi vzpon iz Ljubljane na prve prave polhograjske grebene nas nikakor ni zdelal. Zato sem zgodaj popoldan predlagal, da bi takšen izkaz svoje vrline proslavili z obiskom kake gostilne.

»Tukaj to še gre, kasneje bomo hodili po precej bolj odročnih krajih,« sem zagovarjal svoj predlog, a brez potrebe. Mulca sta bila seveda takoj za.

Gostilna, ki smo si jo izbrali, je bila značilno slovenska v marsičem, a brez dvoma tudi po svojih porcijah: bile so naravnost morilske. Toda nam so takšne seveda povsem ustrezale, in tako sem po obedu spet citiral Nietzscheja, kakor mi je v navadi, kadar me življenje sooči s tako strašnimi napori.

»Veliko težkega je deležen duh, močan, vzdržljiv duh, v katerem je spoštovanje,« sem resnobno umoval in se trepljal po trebuščku. »Njegova moč hlepi po težkem in najtežjem.«

Za otroka pa je bil ta postanek sploh krasen, saj ju je zmedilo še nekaj drugega. Poklicali smo namreč mamico, če bi mogoče hotela jesti z nami, in ker jo je spričo vremenskih razmer skrbelo za nas, je naglo pribrezala. Potem se jima je pustila prepričevati, kako je bila zanju vsa pot tega dne, vremenskim razmeram navkljub, *ful izi*. Ne, sploh ju ne zebe, ko premočena sedita za mizo. Mami, to je merino. A razumeš, to te greje, čeprav je mokro. In najbolje se posuši kar na tebi, ker si v bistvu pečka, naravnana na 36 stopinj. Ja, itak, da gresta z očijem naprej! In ko se jima je pustila prepričati, je rekla, da ne more verjeti, kako sta pogumna, in kako je ponosna, da ima tako super otroka. In to je povedala kar na ves glas, da so slišali tudi pri sosednjih mizah in so se pohvalnih pogledov obrnili k naši. Mulca sta se malo delala, da jima je nerodno, ampak v resnici jima je usta vleklo do ušes.